

Op naar betere lesobservaties

Wat is mijn doel, welke uitspraken wil ik doen en wat wil ik meten?

Stel jezelf die vragen voor je een **observatie-instrument** kiest.

Veel schoolleiders observeren lessen van leraren. Maar een half uurtje achterin de klas is niet vanzelf een goede observatie, aldus promovenda Marjoleine Dobbelaer van de Universiteit Twente. Kies je observatie-instrument zorgvuldig. Ze meten niet allemaal hetzelfde en stellen niet dezelfde eisen aan observaties. En niet elk instrument is even waardevol: 'Veel instrumenten zijn niet onderzocht op hun werking en worden toch gebruikt in de praktijk.'

Dobbelaer ontwikkelde een kader om observatie-instrumenten te beoordelen. Ze bekeek in haar onderzoek tweehonderd Engels- en Nederlandstalige lesobservatie-instrumenten voor het basisonderwijs. Ze stelde strenge eisen: het instrument moest wetenschappelijk onderzocht en bruikbaar voor scholen zijn. Er bleven maar 29 instrumenten over, waaronder de Nederlandse ICALT en de Competentie thermometer. Deze zal ze samen met een tweede beoordelaar, een onderwijsinspecteur, op kwaliteit beoordelen.

Wat wil je meten?

Belangrijkste conclusie: de geschiktheid is afhankelijk van de vraag die je stelt bij de observatie. 'Welke uitspraken wil je doen na de observatie? En wat wil je meten? Kies op basis daarvan een instrument.

Onderzoek ook hoe je het moet gebruiken, bijvoorbeeld hoeveel observaties en observatoren je nodig hebt om solide uitspraken te kunnen doen.'

Dobbelaer en de tweede beoordelaar letten erop of het instrument wel genoeg handvatten geeft. 'De bevindingen moeten zo min mogelijk afhankelijk zijn van de observator. Schoolleiders kennen de leraren die zij observeren, waardoor zij anders observeren dan bijvoorbeeld een externe observator. De invloed van de observator kan op verschillende manieren worden tegengegaan, bijvoorbeeld met een goede handleidingen en heldere scoringsregels. Bij een vijf-puntsschaal moet je bijvoorbeeld weten wanneer je een drie moet geven en wanneer een vijf. Het is veel ingewikkelder als je gedrag moet beoordelen, dan wanneer je alleen hoeft aan te geven of je bepaald gedrag, zoals het noemen van het lesdoel, hebt gezien of niet.'

Ook training is belangrijk om verschillen tussen observatoren tegen te gaan. 'Is er een training? En

hoelang duurt die? Is er een terugkomdag of mag je na één dagje training het instrument twintig jaar gebruiken?'

Richtlijnen

De uitspraken die je wilt doen na je observatie, stellen ook eisen aan je instrument, vertelt Dobbelaer. 'Wil je ontslag van een leraar onderbouwen, of beslissen welke training je wilt aanbieden? En hoeveel lessen moet je eigenlijk observeren om een goed beeld te krijgen van de algemene leskwaliteit?' Dobbelaer bekijkt of de instrumenten hier richtlijnen voor geven. Hoogleraar Adrie Visscher van de Universiteit Twente voegt hieraan toe: 'Het verschilt sowieso per instrument hoeveel observatoren voor die laatste vraag nodig zijn en hoeveel lessen.'

Visscher waarschuwt voor het gebruik van observaties bij 'high stake beslissingen'. 'Het is gevaarlijk om een summatieve beoordeling, zoals ontslag, hier (alleen) aan op te hangen. Daarvoor zijn meerdere observaties en de inzet van externe observatoren nodig. Maar de uitkomsten zijn vaak niet stabiel en precies genoeg. Je moet daar dus heel voorzichtig mee zijn en zeker ook andere informatie meenemen.'

Lesobservaties zijn volgens Visscher vooral van waarde om de leraar te verbeteren. 'Dan is het minder belangrijk om een tot op de millimeter nauwkeurig beeld te schetsen.' Maar observeren is niet genoeg. 'Het effect is erg afhankelijk van wat je daarna doet. Om een leraar ervan te laten leren is het belangrijk dat hij na afloop goede feedback krijgt. Sommige dingen zijn makkelijk te verbeteren, zoals het noemen van het lesdoel aan het begin van de les. Maar andere dingen zijn lastiger, bijvoorbeeld differentiatie. Dan is er een scholingstraject nodig. Het is niet realistisch om te verwachten dat bepaalde competenties na een paar observaties en feedback meteen verbeteren.' ■

Sta je op het punt een lesobservatie-instrument te kiezen? Gebruik dan de keuzewijzer van Marjoleine Dobbelaer, te vinden op didactiefonline.nl.

